

СТАНОВИЩЕ

от *Ана Иванова Кочева*, професор, доктор в Секцията за българска диалектология и лингвистична география при Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към БАН

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен *доктор* в професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език*

Автор на дисертационния труд: редовен докторант *Юлиана Кирилова Карпузова* с научен ръководител доц. д-р *Радослав Цонев*

I. Обща характеристика на представените материали и научната дейност на докторантката

Редовен докторант Юлиана Кирилова Карпузова е завършила висше образование с първа специалност: Български и немски език, степен магистър във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 2018 г. е зачислена за *докторантура* към ЮЗУ „Неофит Рилски“ в гр. Благоевград, което означава, че е написала докторската си дисертация в рамките на законовия срок. Областите на научната ѝ квалификация са български и немски език, българска и немска литература, антропонимия, словообразуване. Междувременно докторантката е работила като учител, но е отделяла специално време за участие в квалификационни курсове и летни академии в чужбина, факт, заслужаващ подобаваща оценка. Носителка е на две трети награди от *Националните филологически четения за студенти и докторанти „Югозападен университет 2019 г.“* – гр. Благоевград, 2019 г. и в конкурса на *Съюза на учените в България – клон Благоевград* за най-добра публикация на млад учен през 2020 г. Има и Грамота за високоефективна професионална дейност – РИО – гр. Кюстендил, 2016 г. Карпузова има два издадени превода на художествена литература и участие в множество научни проекти с педагогическа насоченост.

Преподавателската ѝ дейност в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград се изразява във водене на практически занимания на студенти по дисциплината „Лексикология и лексикография на българския език“ в рамките на две последователни години. Членува в Дружеството на преподавателите по немски език и в Международната асоциация на славистите ПОЛИСЛАВ. Карпузова има многобройни участия в работни групи на конференции, но и четири участия с доклади в международни конференции. През последните три години тя представя четири публикации по темата на дисертацията, от които две в чужбина. Те са стегнати и информативни, отговарят на изискванията на изданията, в които са публикувани, но тъй като проблемите, които се засягат в тях, са обект на дисертацията, няма да бъдат разглеждани детайлно и поотделно тук. Карпузова е изпълнила минималните

национални изисквания като редовен докторант, като е събрала 80 точки по групи показатели.

II. Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд „Прякорните имена в Кюстендил“ съдържа 170 страници и се състои от увод, четири глави, заключение, индекс/речник на прякорните единици и библиография на използваната литература (76 заглавия).

В Увода авторката умело формулира целите и задачите на своето изследване, както и методите, с помощта на които ще ги постигне. Сред тях методът на емпиричното изследване е особено ценен, защото е свързан с осъществяването лично събиране на свеж материал от теренни проучвания, което дава възможност да се установи синхронното състояние на проблема в най-ново време.

Съвсем правилно авторката отбелязва, че прякорните имена са били и продължават да бъдат обект на изследване от страна на много учени, които анализират начина им на възникване, обособяват ги в различни видове групи по семантични и словообразователни особености, отчитат реакциите на получателя на прякора или на създателя му. Независимо от богатата литература по въпроса Карпузова е поела риска да тръгне по същите пътища, търсейки своя личен принос в изследването на прякорните имена в интересния в езиково отношение регион на Кюстендил. Поради съществуването на различни тълкувания на понятията *прякор* и *прозвище* авторката прави подробен и изчерпателен преглед на научната литература по въпроса. По отношение на терминологичния избор в дисертационния труд понятията *прякор* и *прякорно име* се използват по методологията на Борян Янев и Радослав Цонев, поради неокончателното терминологично разграничаване на тези понятия. Добавя се и допълнителен щрих към разглеждането на прякорите, а именно и като име-символ, като знак, разкриващ отличителен белег на личността и, разбира се, тясно свързан с българската народопсихология.

Втората глава на дисертационния труд е посветена на прякорните имена в град Кюстендил, като безспорно най-голяма тежест тук има частта, посветена на тематичните групи. Изследвани са 323 кюстендилски прякорни имена, сред които обяснимо най-големи са групите на прякорите, възникнали въз основа на специфични физически качества и външни признаци на лицата и на психически черти или слабости в характера и манталитета им. Любопитна е групата, обозначаваща лица с по два прякора с различна или сходна причинно-следствена семантична мотивираност. Лично на мен тук ми липсва изводът кой прякор надделява и има ли причина за това.

В частта „Словообразуване на прякорните имена“ се изхожда от постановката, че образуването на прякорните имена в Кюстендил се подчинява на общите словообразователни модели, които са характерни за образуването на думите в българския език. При класифицирането на кюстендилските прякорни имена според начините за тяхното образуване авторката се позовава на словообразователните модели, които използват Цв. Карастойчева и Р. Цонев.

При разглеждането на етимологията на кюстендилските прякорни имена, една от безспорно най-интересните части в дисертационния труд, бих препоръчала по-стройна и езиковедска организация при оформянето на речниковите статии (защото заявката е,

че те са именно такива). Очевидно е, че тук не става дума за същински речник, но въпреки това прецизирането ще добави стойност към материала, който сам по себе си е богат и експресивен. Не е необходимо по няколко пъти да се повтаря заглавката, особено при фамилните имена. Също така препоръчително е лексикалните дефиниции да се прецизират, така че да отговарят и структурно на заглавните лексеми – напр. вместо предложеното:

Автомобѝлов (Мартин) – защото го е блъснала кола, когато е отивал с колело на тренировка; **Автомобѝлов** < **автомобѝл** м. (рус. *автомобиль* от фр. *automobile* по гр. *αὐτός* сам, личен, от само себе си + лат. *mobilis* движещ се) Кола, която се движи от мотор с вътрешно горене; моторна кола; лека кола (РЧДвБЕ, 1982, с. 25).

Да бъде:

Автомобѝлов (Мартин) – колоездач, блъснат от кола, докато отивал на тренировка; < **автомобѝл** м. (рус. *автомобиль* от фр. *automobile* по гр. *αὐτός* сам, личен, от само себе си + лат. *mobilis* движещ се) и т.н....

Трудът само би спечелил при повторно внимателно оглеждане и прецизиране на материала, особено при имена, които са образуват по модела на прякорните, без обаче да са същински прякорни, напр. *Джули* от *Юлиана*. Подобни случаи е добре да се диференцират по-ясно. Бих препоръчала отново да се прегледат и някои етимологии, защото са получава известен разнотон в начина, по който са представени те. Има случаи, при които етимологията липсва, в други спорадично са посочени евентуалните пътища за заемане в български език, което ако бъде възприето като практика, би следвало да се проведе последователно.

Тези препоръки се отнасят и за групата на ученическите прякорни имена, която при представянето на материала и изводите след него следва същия модел.

Добре би било дисертацията да се прегледа още веднъж и чисто коректорски, за да се отстранят някои технически грешки, както и некнижовни глаголни форми от типа на „**Еди Бръсна̀ро** – направил е опит сам да се подстригне“ (25 с., 43 с., 97 с.).

Заключението на дисертационния труд съвсем логично и стройно представя изводите, които авторката е направила в сравнителен план между разглежданите две големи групи имена от Кюстендил – на лица и ученически. Правилно се отбелязва, че и в двете групи се очертават като най-многобройни прякорите, възникнали според специфични физически качества и външни признаци на лицата и според психическите черти или слабости в характера и менталитета им, както и че в първата група се отличават прякорни имена, възникнали в резултат на случайно събитие в живота на човека, и тези, които са според службата или заниманието му, докато при ученическите прякорни имена се открояват повече прякори, които имат противоположна семантична мотивация при създаването си и причината за това е силната ирония. Фактът, че създаването на прякори е активен процес, при който се проявява творчество и експресия, означава, че към тази сфера на езиковедски проучвания, колкото и изследвана да е тя досега, винаги може да се добавя и интерпретира нов и интересен регионален материал.

III. Заключение

Като оценявам качествата на представения труд, убедено давам своя положителен вот за присъждане на Юлиана Кирилова Карпузова на научната и образователна степен „Доктор“.

01.08.2021 г.
София

Изготвил:
Проф. д-р А. Кочева